

Főbb hazai növénytermesztési ágazatok gazdasági értékelése a 2011-es termelési év adatai alapján

KISS ISTVÁN

Kulcsszavak: búza, kukorica, repce, napraforgó, árpa.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Jelen tanulmányban, primer adatgyűjtés alapján öt, hazánkban kiemelt jelentőségűnek tartott növénytermesztési ágazat – őszi búza, kukorica, őszi káposzta-repce, őszi árpa és napraforgó – modellezését és a modell eredményeinek üzemtani elemzését végeztem el. A modellezés során átfogó képet kaptam az ágazatok 2011. évi ökonómiai helyzetéről, különös tekintettel a közvetlen költségekre, a költségek szerkezetére, árbevételre, termelési értékre, fedezeti összegekre, támogatásokra. A támogatások szerepének jelentőségét bizonyítja az a tény, hogy a támogatásokat is tartalmazó fedezeti összegen belül azok 33-49%-os arányt képviselnek az egyes növények vonatkozásában. A termésátlagok – ceteris paribus elv mentén történő – szcenárióelemzése révén megállapítható, hogy a fajlagos hozamok szélsőséges ingadozása meghatározó hatással van a növénytermesztés eredményességére. A peszsimista termésátlagok esetén veszteséget termel a legtöbb ágazat, míg optimista változatnál már extraprofitál számolhatnak. A pesszimista változat megvalósulásakor a támogatások veszteségminimalizáló szerepet töltenek be.

BEVEZETÉS

A világon 1500 millió hektár szántóterület található, melynek 48%-án gabonaféléket termesztnek. A hazánkban termelt legfontosabb növények arányai a világ vetésszerkezetében a következők: búza 14%, kukorica 11%, napraforgó és olajrepce 2-2%. Az Európai Unióban a búza részesedése a legjelentősebb, az EU területeinek mintegy 35%-án termelik. A kukorica részesedése 12%, az olajrepceé 8% és a napraforgóé 5% (FAO, 2011).

Magyarországon 4,5 millió hektár szántóterület található, mely az ország összterületének közel felét teszi ki. Ennek ismeretében elmondható, hogy az élelmiszer-ipari alapanyag-termeléshez szükséges feltételek adottak. A vetésszerkezetről több év átlagában is elmondható,

hogy meglehetősen leegyszerűsödött. A szántóterület közel 60%-án a termelők gabonanövényeket állítanak elő. Minden évben körülbelül egy-egy millió hektáron foglalkoznak búza-, illetve kukorica-termeléssel. Az arányokat tekintve kijelenthető, hogy ezen növények hazánkban még jelentősebbnek tekinthetők, mint a világon.

A világpiacon csak nagy volumenű, standard áruval lehet érvényesülni. Nagyon komoly tőkeigényről kell szólni a tízezer tonnás üzemek finanszírozása kapcsán, erre egyedül a nemzetközi kereskedőcégek képesek. A hazai gabona esélyei itt jelenleg még korlátozottak. Hazánkban a versenyképes és jövedelmező repcetermelés feltétele a hektáronkénti háromtonnás termésátlag (Potori, 2010).

ANYAG ÉS MÓDSZER

A tanulmányban hazánk öt fontosabb növénytermesztési ágazatának gazdasági modellezését végzem el.

A modellezéssel kapcsolatosan alapelvi szinten a következőket fogalmazom meg:

1. Az üzemek nem az elemzés, hanem az adatgyűjtés alapját képezik.

2. Az adatgyűjtés a modellezés alapja (1. ábra).

A modell elkészítése kapcsán az adatok több forrásból származtak. A modellezés során a termelési költségek meghatározásához a gazdaságok által megadott adatokat, míg az árbevétel-, termelésiérték-kalkulációhoz országos adatokat használtam fel. A költségoldalon azért nem országos reprezentatív adatokat építettem a modellbe, mert azok a tanulmány írásakor a 2011-es évre még nem álltak rendelkezésre. Úgy gondolom, hogy az Apáti által már korábban megfogalmazott „mozaik elv” esetünkben alkalmazható: „A lényeg tehát nem az, hogy valamely fázis adott állapotára melyik forrásból származik az információ, hanem az, hogy az egyes fázisok

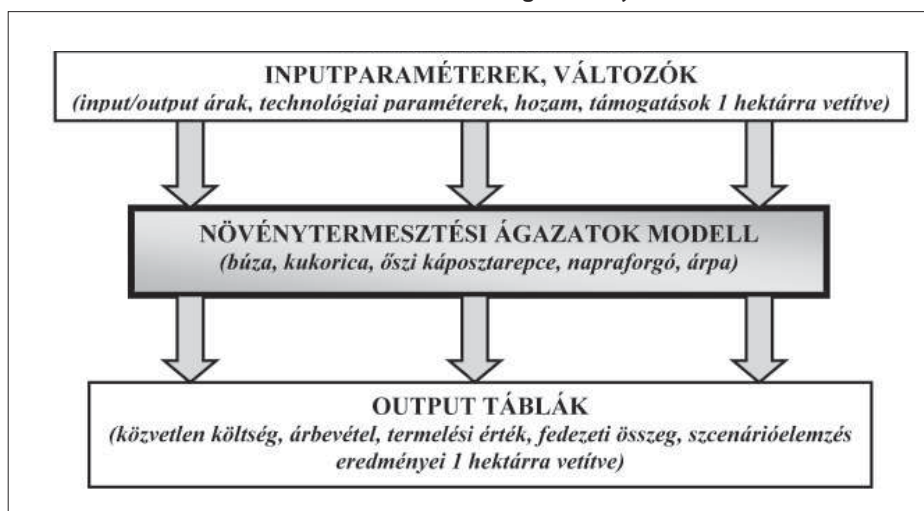
minden főbb állapotára legyen valamilyen megbízható adat.” (Apáti, 2007)

A költségkalkulációhoz szükséges adatok begyűjtésének alapját két családi gazdaság képezte. Az egyik Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, míg a másik Békés megye köz-igazgatási határain belül helyezkedik el. A gazdaságok meglátásom szerint a tipikus magyar családi gazdaságot testesítik meg. Méretüket tekintve az egyik 300 hektár közeli, míg a másik 500 hektárt meghaladó szántóterületen folytatja tevékenységét. Termőterületeik 17-19 AK értékűek. Jelen tanulmányban családi gazdaság alatt nem a jogi értelemben vett családi gazdaság fogalmát értem, minthogy az egyik családi gazdaság meg is haladja a családi gazdaságok jogszabályban foglalt 300 hektáros területi korlátját. Az adatgyűjtés alapját képező családi gazdaságok – véleményem szerint – megfelelnek az életképesség és a versenyképesség követelményének.

Az adatgyűjtés 2010. szeptemberétől 2011. októberéig tartó időszakra terjedt ki. Az adatok a támogatásokra, termelési technológiára, ráfordítások tekintetében a naturáliákra, illetve azok egységáaira vo-

I. ábra

Kalkulációs modell logikai ábrája

Forrás: saját szerkesztés, 2011

natkoztak. A kalkulációk során paraméteres költségbeclést alkalmaztam. Első lépésként egy hektárra vetítve elvégeztem a közvetlen költségek kalkulációját mind az öt növény vonatkozásában. E lépés során a gépi művelési költségek figyelembevételére a *VM Mezőgazdasági Gépesítési Intézet* árainak segítségével történt (*Gockler, 2010, 2011*). A számítások során tekintettel voltam arra, hogy a 2010-ben elvégzett munkaműveletek 2010-es áron, míg a 2011-esek már a következő évi árakon legyenek figyelembe véve a kalkulációban. A gépi munka tartalmazza a személyi jellegű költségeket is, mivel családi gazdaságokról beszélünk, ezért sok esetben a gazdaságok tulajdonosai által elvégzett, de a költségoldalon figyelembe nem vett személyi jellegű költségek torzulást okoznának a kalkulációban. Ezzel szemben a gépi szolgáltatók jegyzékében a szolgáltatók belekalkulálják a szolgáltatási díjakba a gépet üzemeltető személyek bérét és egyéb ehhez kapcsolódó kiadásokat (például a gépek értékcsökkenését). A természetes ráfordítások vonatkozásában a gazdaságtól kapott információkra hagyatkoztam. A gazdaságok által megadott egységáron képeztem a természetes költségeket. Két gazdaság adatai alapján elviekben nem lehet reprezentatívnak mondható költségkalkulációt készíteni, ezért a kapott eredmények megbízhatóságának igazolására összevettem azokat a 2010-es tesztüzemi adatokkal. Azért a 2010-es adatok kerültek felhasználásra, mert a 2011-es évre a tanulmány készítésekor még nem voltak elérhetőek a tesztüzemi rendszer adatai.

Elkészítettem a költségstruktúrát mind az öt növényre vonatkozóan, melyet grafikus formában ábrázoltam. Ezt követően készítettem el a költségstruktúrák szöveges értékelését.

A termelési érték meghatározásához a 2011-es tényleges termésátlagokat vettem figyelembe, ahol a kalkuláció készítésének idejében már rendelkezésre álltak az adatok, illetve ahol a betakarítás még folyamat-

ban volt (kukorica, napraforgó), az MgSzH által kiadott előrejelzéseket vettem alapul. Az értékesítési árak tekintetében az AKI PÁIR betakarításkori árait vettem alapul. A betakarításkori árak általában a legalacsonyabbak minden termelési évben, ezért nem tekinthetők országos átlagnak. Azonban a modellezés során feltételeztem azt, hogy a gazdaságok forgóeszközeik finanszírozását külső forrásból voltak kénytelenek megoldani, ezért nincs módjuk az értékesítés későbbi idejéből eredő árnövekedés előnyét kihasználni. Ezek az árak árpa, repce és búza esetén a 2011. év júliusi átlagárai, kukorica és napraforgó esetén pedig a 2011-es termelési év szeptemberi átlagárai. Ezek segítségével meghatároztam az egy hektárra eső árbevétel összegét az adott termelési évben. A termelési érték összegébe a támogatások is beszámítandók, *területalapú és gázolaj-támogatással* kalkuláltam. Területalapú támogatás kapcsán csak a hagyományos *SAPS 2011-es* összegét vettem figyelembe, tehát nem számoltam esetleges AKG-részvétellel. Gázolaj-támogatás vonatkozásában az egy hektárra igénybe vehető, törvényi keretek közötti maximális összeget építettem a modellbe.

Ezt követően a modell alapján kalkulált eredményeket elemeztem, melyek a következők: egyes növények közvetlen költségstruktúrája, árbevétele, termelési értéke, fedezeti összege. Kétféle fedezeti összeget határoztam meg, melyek közül az egyik tartalmazta a támogatásokat, míg a másik nem. Ennek indoka az volt, hogy véleményem szerint szükséges azt is látni, hogy támogatások nélkül milyen eredmények érhetők el a termelési tevékenység során.

Majd a termésátlagok – *ceteris paribus* – szcenárióelemzését végeztem el a kalkulációs modell segítségével. Egy ilyen jellegű elemzés indokának azt tartottam, hogy a termésátlagok országon, sőt megyén belül is szélsőséges határok között ingadozhatnak. Egy ilyen elemzés képes lehet azt demonstrálni, hogy a hirtelen

hozamváltozás milyen hatással lehet a termelés eredményességére. Mind az öt növény esetén 3 különböző termésátlagot (pesszimista, realista, optimista) vettem figyelembe. Ezek az eltérő fajlagos hozamok az adatgyűjtés alapját képező gazdaságok munkatársainak sokéves szakmai tapasztalatai, valamint az egyes növényekben rejlő genetikai potenciál figyelembevételével kerültek meghatározásra a vizsgálathoz.

MEGÁLLAPÍTÁSOK

Az öt modellezett növénytermesztési ágazat közvetlen termelési költségének és közvetlen költség szerkezetének értékelése

A gépi költségekbe a talajművelési költségeken kívül még beleértendő a személyi jellegű kiadások, valamint a gépekhez kapcsolódó biztosítási díj és értéksökkenés is. A közvetlen költségeken belül növényfajtától függően 35-55%-os arányt képviselnek a gépi költségek. Az egyes nö-

vények különböző talajművelési megoldásokat igényelnek, és ez látszik az egyes növények eltérő gépi költségén is. A másik nagyon jelentős költségcsoport az anyagköltségek, arányuk 32-50% körül alakul az egyes növényeknél. Arányait tekintve nincs különösebb eltérés az anyagköltségekben az egyes növényfajoknál, azonban a 2. ábrán jól látszik, hogy abszolút értékben jelentősek a különbségek (2. ábra).

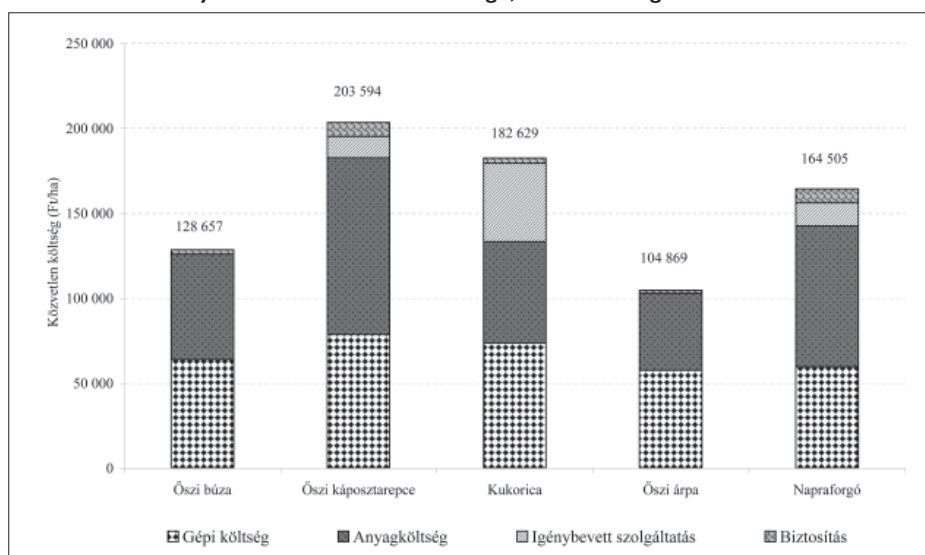
A legnagyobb költségtételt a költségcsoporton belül a műtrágyaköltségek jelentik, kivétel a búza, ott a növényvédő szerek és a műtrágyaköltségek közel azonos mértékűek. A növénytermesztés eredményességét a kijuttatott tápanyag mennyisége alapvetően meghatározza, ezért a tápanyag-viszszapótláson a költségsökkenés jegyében takarékoskodni nem szabad (3. ábra).

A növényvédő szerek csoportja a másik jelentős alcsoport az anyagköltségeken belül. A harmadik alcsoport a vetőmagoké.

Az igénybe vett szolgáltatás száritási költséget jelent. A repce és a napraforgó

2. ábra

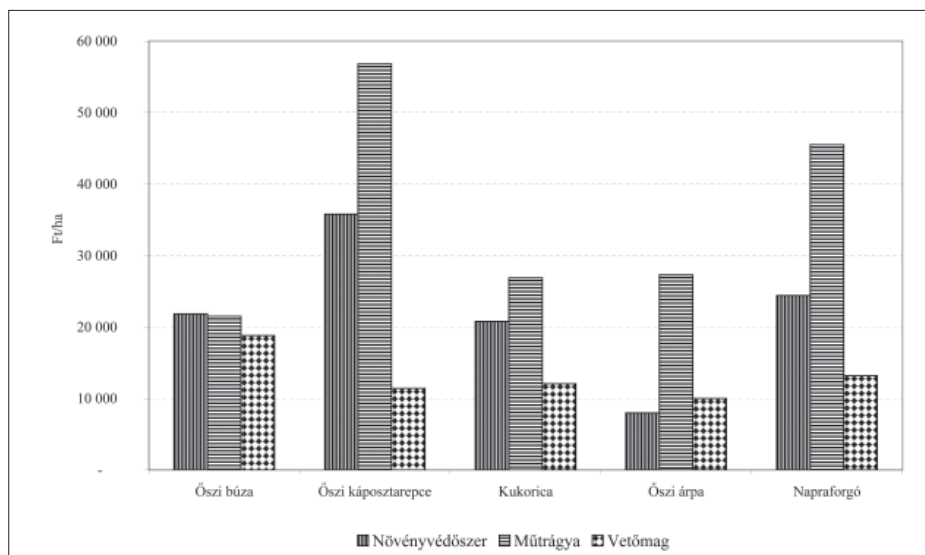
Az öt növény közvetlen termelési költsége, illetve költség szerkezete 2011-ben

Forrás: saját számítás és szerkesztés, 2011

3. ábra

Az anyagköltségek egyes alcsoportjainak nagysága az öt növénytermesztési ágazatban

Forrás: saját számítás és szerkesztés, 2011

gő esetében 8%-os vízelvonással vettem figyelembe a szárítást mint költség tényezőt. Az egy hektárra jutó szárítási költség a termésátlag függvényében változik. A repce esetén a 2011-es termésátlag 2,25 tonna, a napraforgó esetén a 2011. júliusi MgSzH-előrejelzés nyomán 2,41 tonna. A kukorica esetében 10%-os vízelvonással és 6,6 tonna termésátlaggal kalkuláltam a szárítási költségeket.

A biztosítás összege eltérő az egyes növények vonatkozásában. Ezen adatok az adatgyűjtés alapjául szolgáló családi gazdaságok biztosítási kötvényeiből kerültek felhasználásra. A repce hektáronkénti biztosítási költsége például magasabb, mint a búzáé. Ennek oka a magasabb biztosítási összeg és feltehetően a repcetermesztés kockázatosabb volta. Azonban az egy hektárra jutó közvetlen termelési költséghez képest a biztosítás összege elenyészőnek mondható. Az egyes növények egy hektárra jutó közvetlen költségei összegét egymáshoz viszonyítva megállapítható, hogy a legnagyobb finanszírozá-

si igénye a repcének van, több mint 203 ezer forint. A napraforgó előállításánál alacsonyabb forgóeszköz-igénnyel kell számolni.

A kukorica egy hektárra jutó közvetlen termelési költsége jelentősnek mondható, melynek 25,3%-a szárítási költség (ezzel szemben repcénél a közvetlen költségeknek csak a 6%-a, míg napraforgónál 8%-a a szárítási költség) a már korábban is leírt 6,6 tonna/ha-os hozamnál.

Az őszi búza egy hektárra jutó közvetlen termelési költsége 128,6 ezer forint. A két legnagyobb költség tényező aránya közel azonos. Finanszírozási igényét tekintve az őszi búza termesztés kedvezőnek ítéltető meg. A legolcsóbban egy hektár őszi árpa állítható elő a vizsgálatba vont növények közül.

A költségkalkulációk közvetlen költségekre terjedtek ki, ezeknek abszolút értéke reálisnak mondható a tesztüzemi rendszer 2010-es termelési költség-adataihoz viszonyítva. A tesztüzemi rendszerben 2010-ben a modellezett ágazatok egy

hektárra vetített közvetlen költségei¹ a következőképpen alakultak: őszi búza esetén 125 922 forint, őszi káposztarepcénél 148 834 forint, kukorica esetében 175 592 forint, míg napraforgónál 136 492 forint volt (Béládi – Kertész, 2012). Jelentős eltérés az országos adatokhoz képest kizárólag a repcetermesztés közvetlen költségeinek tekintetében van. Ennek oka részben az volt, hogy az adatgyűjtés alapjául szolgáló gazdaságok a repce mikroelem-szükségletére is tekintettel vannak, melynek kielégítése érdekében kén-tartalmú műtrágyákat is alkalmaznak a termelés során. Ez okozza a magasabb műtrágyaköltségeket is a repcetermesztés esetén az országos adatokhoz képest. A napraforgó egy hektárra vetített közvetlen költsége szintén említésre méltóan magasabb, aminek oka a tesztüzemi adatokhoz képest magasabb száriási költségekben keresendő.

Az öt növénytermesztési ágazat árbevételének, termelési értékének és fedezeti összegének elemzése

Az 1. táblázat az öt növénytermesztési ágazat termelési értékét, illetve annak összetevőit, valamint a támogatásokat tartalmazó és nem tartalmazó fedezeti összeget mutatja be. A termésátlagok országos átlagok, az értékesítési árak pedig az adott növények betakarításkori árai. Az országos adatok használatának okai az anyag és módszer részben ismertetésre kerültek.

A termelési érték meghatározásához szükséges a támogatásokat is figyelembe venni. Az egy hektárra jutó támogatások tekintetében nincs különbség az egyes növények között. Mind az öt növény esetében hektáronként 56 378 forint területalapú és 7566 forint gázolaj-támogatással számoltam. A gázolaj-támogatás a hektáronként igényelhető 97 l/ha és a literenkénti 78 fo-

I. táblázat

Az öt növénytermesztési ágazat árbevételének, termelési értékének és fedezeti összegének kalkulációs táblája

Megnevezés	Őszi búza	Őszi káposztarepce	Kukorica	Őszi árpa	Napraforgó
Hozam (t/ha)	4,242*	2,247*	6,600**	4,056*	2,410**
Értékesítési ár (Ft/t)	46 113***	124 581***	47 307****	48 487***	107 578****
Árbevétel (Ft/ha)	195 611	279 934	312 226	196 663	259 263
Területalapú támogatás (Ft/ha)	56 378	56 378	56 378	56 378	56 378
Gázolaj-támogatás (Ft/ha)	7 566	7 566	7 566	7 566	7 566
Támogatások (Ft/ha)	63 944	63 944	63 944	63 944	63 944
Termelési érték (Ft/ha)	259 555	343 877	376 170	260 607	323 207
Fedezeti összeg (támogatások nélkül)	66 954	76 339	129 596	91 794	94 758
Fedezeti összeg (támogatásokkal)	130 898	140 283	193 540	155 738	158 702

* Lukács – Horpácsiné, 2011 (országos tényadat); ** Kosztolányi, 2011 (MgSzH 2011. július 27-i előrejelzés); *** AKI PÁIR 2011. júliusi átlagárjai; **** AKI PÁIR 2011. szeptemberi átlagárjai

Forrás: saját számítás és szerkesztés, 2011

¹Nem tartalmazza a földbérleti díjakat, ami azért került levonásra, mert az adatgyűjtést szolgáltató gazdaságok saját tulajdonban lévő területeken folytatják tevékenységüket.

rintos támogatási összeggel kalkulált összeg. Ez a törvényi keretek között igényelhető maximális összeg. Így együttesen az egy hektárra vetített támogatás összege az adatgyűjtés alapjául szolgáló családi gazdaságoknál 63 944 forint volt a 2011-es évben, ami az országos adatokkal megegyező összeg. A támogatások aránya a termelési értéken belül 17-25% között változik az egyes növények esetében.

A legmagasabb termelési érték a kukoricánál figyelhető meg, mintegy 376 ezer Ft/ha az összege. Fajlagosan a második legnagyobb termelési értéket a repcetermesztés produkálta. Amennyiben valaki elérte a hektáronkénti három tonnás termésátlagot, az egy hektárra jutó termelési érték 437 ezer forint körül alakult. A 2011. évi országos termésátlaggal kalkulálva ez az érték „csak” 343 ezer Ft/ha. Ezt követte a napraforgó, az egy hektárra vetített termelési értéke 323 ezer forint közeli. Véleményem szerint ez a szám reálisnak tekinthető. A búza hektáronkénti 259 ezer forintot, míg az árpa 260 ezer forintot jelentett termelési érték vonatkozásában. Ezen termelésiérték-kalkulációkat reálisnak tartom mind termésátlag, mind pedig értékesítési ár vonatkozásában.

A továbbiakban meghatároztam a növénytermesztési ágazatok támogatásokkal, illetve támogatások nélkül kalkulált fedezeti összegét. Elvárásként fogalmaztam meg, hogy egy adott ágazatnak támogatások nélkül kell pozitív eredményt termelnie. Viszont a támogatásokat is tartalmazó fedezeti összegben belül a támogatások aránya 33-49% között változik a különböző növényi kultúrák esetén.

Az egy hektárra vetített legmagasabb fedezeti összeg a kukoricatermesztés során volt elérhető az adott termelési esztendőben. A második és harmadik helyen a napraforgó, valamint az őszi árpa áll. A közöttük lévő különbség elhanyagolható, mindösszesen hektáronként 3 ezer forint a napraforgó előnye. A negyedik helyen az őszi ká-

posztarepce található, hektáronkénti 140 ezer forintos támogatásokat is tartalmazó fedezeti összeggel. A modellezés eredményei alapján az őszi búza fedezeti összege volt a legalacsonyabb.

A termésátlagok – *ceteris paribus* – elvégzett szenárióelemzése

A termésátlag-változás hatásainak vizsgálata – *ceteris paribus*-elv mentén – történt (2. táblázat). A fajlagos hozamokon kívül az összes többi tényezőt változatlanul tekintettem a vizsgálat során, így nem beszélhetünk a hozamváltozással együtt járó költségváltozásról sem. A pesszimista változatnál az ötből négy növényenél támogatások nélkül a termelés egyértelműen veszteséges. A támogatások figyelembevétele a pesszimista kimenet esetén is pozitív fedezeti összeget eredményez. A támogatások nélküli legnagyobb veszteség pesszimista szenáriónál az őszi búzában figyelhető meg. Realista változatnál a leggyengébb jövedelemtermelő képességgel az őszi árpa bír, míg a rangsor negyedik helyén ekkor az őszi búza áll. A legjobb eredményt a kukoricával lehetett elérni egy hektáron. Optimista szenárióban az egyes növények fedezeti összeg alapján állított rangsora hasonlóan alakul a realista változatban kapott eredményekhez.

A termésátlagok változásának függvényében az egy tonna termény közvetlen önköltsége mind az öt növény esetében rendkívül szélsőséges határok között mozog. A termésátlag változásának függvényében egy tonna növényi termék közvetlen önköltsége a pesszimista forgatókönyv esetén akár háromszoros is lehet az optimista szenárióhoz képest. Ezzel összefüggésben megállapítható, hogy a termésátlagok szinten tartása elengedhetetlen feltétele a termelés versenyképességének hosszú távú fenntartásához gazdasági értelemben. Ezzel egyidejűleg viszont ki kell emelni azt a ténytet is, hogy a növénytermesztés

2. táblázat

A szcenárióelemzés eredményei

Megnevezés	Őszi búza					
Értékesítési ár (Ft/t)	46 113					
Hozam (t/ha)	2		4		6	
Árbevétel (Ft/ha)	92 226		184 452		276 678	
Termelési érték (Ft/ha)	156 170		248 396		340 622	
Közvetlen önköltség (Ft/t)	64 329		32 164		21 443	
Fedezeti összeg (Ft/ha) (támogatások nélkül)	-36 431		55 795		148 021	
Fedezeti összeg (Ft/ha)	27 513		119 739		211 965	
	Őszi káposztarepce			Kukorica		
Értékesítési ár (Ft/t)	124 581			47 307		
Hozam (t/ha)	1,5	2,5	3,5	5	7	9
Árbevétel (Ft/ha)	186 872	311 453	436 034	236 535	331 149	425 763
Termelési érték (Ft/ha)	250 815	375 396	499 977	300 479	395 093	489 707
Közvetlen önköltség (Ft/t)	135 729	81 438	58 170	36 526	26 090	20 292
Fedezeti összeg (Ft/ha) (támogatások nélkül)	-16 723	107 858	232 439	53 905	148 519	243 133
Fedezeti összeg (Ft/ha)	47 221	171 802	296 383	117 849	212 463	307 077
	Őszi árpa			Napraforgó		
Értékesítési ár (Ft/t)	48 487			107 578		
Hozam (t/ha)	2	3	4	1,5	2,5	3,5
Árbevétel (Ft/ha)	96 974	145 461	193 948	161 367	268 945	376 523
Termelési érték (Ft/ha)	160 918	209 405	257 892	225 311	332 889	440 467
Közvetlen önköltség (Ft/t)	52 435	34 956	26 217	109 670	65 802	47 001
Fedezeti összeg (Ft/ha) (támogatások nélkül)	-7 895	40 592	89 079	-3 138	104 440	212 018
Fedezeti összeg (Ft/ha)	56 049	104 536	153 023	60 806	168 384	275 962

Forrás: saját számítás, 2011

természeti kitértege miatt ennek megvalósítása majdhogyan lehetetlen.

Technológiai lehetőségek

A fedezeti összegek alapján felállított rangsorban az őszi búza volt az utolsó. Az ágazatok ökonómiai mutatóit is figyelembe véve megállapítható, hogy az őszi búza termesztés versenyképesnek tekinthető más növénytermesztési ágazatokhoz képest. A búzatermesztés kapcsán kitörési pont lehet az ökotermelés, bár az ágazat jövedelmi helyzetét jelentős mértékben ez sem fogja javítani. „Megállapítható, hogy az ökögazdaságokban a búzaágazat általá-

ban nyereséges, azonban az elérhető nettó jövedelem nagysága a csökkenő árak miatt évről évre kisebb, de még így is meghaladja a hagyományos termelés jövedelemtermelő képességét.” (Kis – Takácsné, 2007) Tendenciaként megállapítható, hogy az ökögazdaságok eredményességét jelentősen befolyásoló „ökofelár” ingadozik, és emellett csökken is (Takács, 2006 in Urfi – Kormosné, 2011).

A szcenárióelemzés eredményei alapján látható, hogy pesszimista változatnál szinte kivétel nélkül minden növénytermesztési ágazat veszteséget termelne támogatások nélkül. A realista változatnál

azonban ez már nem igaz, viszont majd-hogynem kizárt, hogy a való életben mindig a tervekben realista termésátlagként meghatározott fajlagos hozamokat érjenek el a termelési folyamat során. Ugyanakkor rendkívül ritka az olyan évjárat, amikor minden növénynél a pesszimista változat valósul meg, és ezért van kiemelt szerepe a változatos vetésforgónak. A szélsőséges természeti viszonyok hatásának csökkentése az ország öntözött területei arányának növelésével megoldható lenne, viszont nem szabad ekkor sem megfeledkezni az öntözési beruházás igen magas tőkeigényéről, valamint az öntözésből adódó termelési költségek növekedéséről. Összességében véve az öntözés nem biztos, hogy valódi megoldást jelenthet a konvencionális növénytermesztési ágazatokban, mert az ebből adódó többletköltségek értékesítési árban való érvényesítése termelői oldalról nem kivitelezhető. E megállapítás alól kivételt képeznek például azon francia hibrid búzáknak, melyek a termésátlagok terén 9-12 t/ha-os genetikai potenciállal bírnak. Csongrád megyében 2009-ben öntöztek ilyen hibrid búzákat, melynek köszönhetően 9,02 tonnás termésátlagot értek el. Az öntözésből eredő többletköltségek mindösszesen egy tonna búza árába kerültek akkor, de az átlagtól nem egy tonnával termelt több az adott évben (Agroland, 2009). Hibrid búza nélkül is elképzelhető, hogy magas értékesí-

tési árak esetén az öntözés olyan jövedelmnövekedést indukál a hagyományos növénytermesztési ágazatokban, melyek mellett megéri öntözni. Az öntözött területek arányának növelése mindenféleképpen szükséges, hiszen jelenleg csak a termőterület 1 százalékát öntözik hazánkban (Magda – Marselek, 2011). A természeti tényezőkből fakadó kockázatok mérséklésének legegyszerűbb módja a biztosítás kötése, mely *nem jelent „megfizethetetlen többletterhet”* a termelésben.

A 2011-es évben minden növényi kultúra jövedelmezősége jónak mondható, ami meglehetősen ritka a növénytermesztésben. Körülbelül tízévente egyszer fordul elő, hogy szinte minden növény tiszteletre méltó eredményt produkáljon. Azonban nem szabad arról sem megfeledkezni, hogy ez nem lesz a következő években sem így, ezért a mostani jövedelmet nem szabad hedonista módon felélni.

Másrészről a növényi termékek világgpiacán igen komoly átrendeződések történnek a jövőben, amint Ukrajna és Oroszország megtanul hatékonyan, jó minőséget termelni az egyébként jó termőképességgel rendelkező területein. *A tőkék már évek óta rendelkezésre áll, és csak idő kérdése, hogy elsajátítsák azt a tudást, amivel „megrengethetik” sok ország – köztük Magyarország – pozícióját a növényi termékek világgpiacán.*

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

- (1) Agroland (2009): Öntözött francia búzahibrid: 9,2 tonnás rekord. <http://www.agroland.hu/?hir=5762> (letöltve: 2011. október 27.) – (2) AKI PÁIR (2011): A gabonafélék (búza, kukorica, árpa, zab, rozs) termelői ára. <https://pair.aki.gov.hu/pair-public/general/showresults.do?id=5014044550&lang=hu> (letöltve: 2011. szeptember 20.) – (3) AKI PÁIR (2011): Napraforgó- és repcemag termelői ára. <https://pair.aki.gov.hu/pair-public/general/showresults.do?id=5013559016&lang=hu> (letöltve: 2011. szeptember 20.) – (4) Apáti F. (2007): A jó színvonalú magyar és német almatermesztés összehasonlító gazdasági elemzése. Doktori Disszertáció. Debreceni Egyetem, Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar – (5) Béládi K. – Kertész R. (2012): A főbb mezőgazda-

sági ágazatok költség- és jövedelemhelyzete 2010. Agrárgazdasági Kutató Intézet, Budapest, 30 p. – (6) FAO (2011): FAO statistic database. www.fao.org (letöltve: 2012. 05. 30.) – (7) Gockler L. (2010): A gépi munkák várható költségei 2010-ben. http://agrarunio.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=1954&Itemid=1095 (letöltve: 2011. július 30.) – (8) Gockler L. (2011): Mezőgazdasági gépek és munkájuk költségei 2011-ben. http://agrarunio.hu/images/stories/110_tablázat.swf (letöltve: 2011. július 30.) – (9) Kis S. – Takácsné György K. (2007): Költség-jövedelem viszonyok az ökológiai növénytermelésben egy felmérés tükrében. In: AVA 3 Debrecen, 20-21st March, 2007 International Conference on Agricultural Economics, Rural Development and Informatics, 8. p. <http://www.avacongress.net/ava2007/presentations/vs1/3.pdf> (letöltve: 2011. október 27.) – (10) Kosztolányi A. (2011): Terménypiaci összefoglaló. *Agrofórum* 22. évf. 9. sz. 66-71. pp. – (11) Lukács J. – Horpácsiné Zsulya Á. (2011): Áttekintés a 2011. évi aratásról. *MgSzH Földművelésügyi Igazgatóság, Agrofórum* 22. évf. 9. sz. 12-16. pp. – (12) Magda S. – Marselek S. (2011): Nemzeti kincsünk a vidék! *Gazdálkodás* 55. évf. 1. sz. 76-86. pp. – (13) Potori N. (2010): Rövid és középtávú kilátások a főbb növényi termékek világpiacán. In: Udovecz G. (szerk.): Nemzetközi agrárpiaci kilátások 2010. XIII. Magyarországi Mezőgazdasági Előrejelzési Konferencia, 16., 29. p. – (14) Takács I. (2006): Az organikus termelés növekedésének modellezése a kereslet-kínálat és jövedelmezőség változás függvényében. In: Takácsné György K. (szerk.): *Növényvédőszer használat csökkentés gazdasági hatásai*. Szent István Egyetem Kiadó, Gödöllő, 135-148. pp. – (15) Urfi P. – Kormosné Koch K. (2011): Az ökológiai gazdálkodás költség-jövedelem viszonyai. *Gazdálkodás* 55. évf. 1. sz. 28-38. pp.

TARTALOM

TANULMÁNY

<i>Kemény Gábor – Lámfalusi Ibolya – Tanító Dezső: Az agrárgazdaság nemzetgazdasági szerepe az ágazati kapcsolatok mérlege alapján.....</i>	201
<i>Mészáros Sándor – Hajdu Istvánné: Fenntarthatósági irányzatok összehasonlítása</i>	211
<i>Szabó Dorottya – Juhász Anikó: A piacok szerepe és lehetőségei a hazai élelmiszer-ellátási láncban</i>	217
<i>Vágó Szabolcs – Varga Éva – Boldog Valéria – Kruppa Bertalan: A műtrágya és a növényvédő szerek felhasználásának üzemszintű vizsgálata néhány fontosabb növénytermesztési ágazatban.....</i>	230
<i>Csanádi Ágnes – Sarudi Csaba: Támogatási lehetőségek kihasználása vidéken, zalai példákon</i>	243
<i>Kiss István: Főbb hazai növénytermesztési ágazatok gazdasági értékelése a 2011-es termelési év adatai alapján</i>	258

SZEMLE

<i>Erdősi Ferenc: A klímaváltozás eddigi és várható következményei Afrika mezőgazdaságában</i>	268
--	-----

KRÓNIKA

<i>Csete László: Gratulálunk az ötvenéves főiskolának!.....</i>	276
---	-----

NEKROLÓG

Buzás Gyula professzor szakmai életútja (1938–2012) <i>Palkovics Miklós.....</i>	285
--	-----

BEMUTATKOZIK A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG I.....	287
--	-----

Előfizetői felhívás.....	257
Summary	293
Contents.....	297